

»TAVČAR« IN »DAVČAR«

(Imenoslovna študija)

O zelo razširjenem rodbinskem in hišnem imenu *Tavčar* je bilo, odkar je P. Blaznik postavil novo trditev o njegovem izvoru,¹ že precej napisanega: pregledno je to nedavno prikazal F. Gestrin.²

Gre za dve razlagi imena: prvi ga izvajajo od »Deutscher«, drugi pa od »Davčar«, tj. prebivalec Davče. To drugo mnenje se nam zdi bližje in bolj preprosto, zato bi se mu bil tudi jaz rad pridružil. Toda nabralo se mi je ob drugem delu več podatkov, ki mu niso v prid. Morda ne bo odveč, da jih v svrhu objektivne osvetlitve vprašanja priobčim in obenem temeljiteje razmotrim ves problem.

Pri prvi tezi dela težave -av- namesto -eu-, pri drugi pa T- namesto D-, ker nimamo nikjer Tavče namesto ali poleg Davče in je stanovniško ime še danes le Davčar ali Davčan (-en). Oglejmo si natančneje obe strani v zgodovinski in jezikoslovni luči; antropološki vidik tu ni važen, ker ne gre samo za eno osebo ali en rod.

Kakor je ugotovil P. Blaznik na osnovi urbarjev, je bilo obširno davško ozemlje leta 1500 in okoli 1515 pokrito z gozdovi in še popolnoma nenaseljeno.³ Naseljevanje posameznih rovtarjev se je začelo malo pred letom 1560 s poljanske⁴ in deloma tolminske strani, nekaj kasneje pa tudi s selške. Urbar iz leta 1560 izkazuje tod šele 7 kolonistov (6 v Davči, 1 Per jeseri).⁵ Kolonizacija je bila zaključena na davškem ozemlju okrog leta 1580 oziroma 1588, v bližnji okolici pa šele več desetletij kasneje.⁶ Naseljenci so bili Slovenci brez večje primesi soriških Nemcev, kot kažejo tudi ledinska imena.⁷

Zgornja časovna meja možnosti, da bi nastalo ime Tavčar od Davče, je tedaj nekaj let pred 1560. — Ob tej podmeni se moramo zelo začuditi, da najdemo v urbarju iz leta 1560 že kar 4⁸ ali 5 Tavčarjev⁹ na loških tleh (večidel na Poljanskem), od 1560 do 1600 pa 19 gospodarskih enot s Tavčarji.¹⁰

Vrh tega je treba pomisliti, da to naselje ni kaka (strnjena) vas, ampak le samotne kmetije (samije) na prostoru 3 × 2 uri hoda,¹¹ brez pravega središča (cerkev je bila postavljena šele leta 1878)¹² in je torej kaj neverjetno, da bi bilo že takrat obstajalo za ondotne naseljence stanovniško ime, ki je pač mnogo poznejšega nastanka. Za takšne raztresene domačije zadostujejo ljudem hišna imena, ker ne vidijo nikjer prave skupnosti. Poznam primere, ko taki zaselki iz samij še danes nimajo svojega etnika, tako npr. Florijan nad Zmincem: ondotni kmetje se nazivajo, če že, kar »Sopotničani« po sosadni Sopotnici, s katero imajo skupno podružnično cerkev sv. Florijana. — V ostalem so imeli ljudje — všteti takratne naseljence v Davči — leta 1560

po veliki večini že svoje ustaljene priimke (ne samo krstnih imen, kot še leta 1500 28,2 %), kakor je razvidno iz takratnega urbarja,¹³ in ni bilo potrebe po novem poimenovanju iz imena naselja.

Že I. Dolenec je opozoril, da bi bilo treba ugotoviti, »ali se dobi to ime že v listinah pred 1560, ali je torej ime Tavčar starejše ali mlajše od imena Davče: dalje bi bilo važno vedeti, ali ni bilo pred letom 1560 Tavčarjev tudi drugod, zlasti, koder so bivali skupaj Nemci in Slovenci.«¹⁴ In res tiči tukaj rešitev uganke.

F. Gestrin¹⁵ navaja iz mitninske knjige v Bači za leto 1536 imeni dveh tovarnikov žebeljev iz Železnikov v Primorje z imeni *Thautzscher* in *Tautzer*. On postavlja sicer zato začetek kolonizacije Davče nazaj (med 1515 in 1536) in meni, da nanj lahko vežemo tudi začetek izvora imena Tavčar. Toda sklepamo lahko iz celote na del, ne pa iz dela na celoto, to se pravi: iz 2 morebitnih primerov še ne sledi naselitev Davče sploh in s tem pravilnost izvora imena Tavčar samega iz Davče. Bolj upravičen bo obratni sklep.

V registih, ki jih je objavil A. Kaspert,¹⁶ beremo, da je Wolf Engelbrecht Turjaški podelil na Mihelovo leta 1550 svojemu oskrbniku v Žužemberku *Antonu Tautscherju* kupno pravico na eno kmetijo v Praprečah, ki naj jo ta proti plačevanju navadnih davkov vse življenje uživa brez činža in robote...

K. Črnologar¹⁷ piše o spomeniku odvetnika v Stični *Antona Tavčarja* (ATOI TAVTSSH) s heraldičnim grbom in zelo okrajšanim napisom, ki mu ga je postavil sin HANS TAVTSH. Če je bil ta Anton T. po zapisu ob smrti leta 1583 star 63 let, je bil rojen leta 1520. — »*Tautscher anwalt zu Sitiche*« je omenjen tudi v listini od 20. aprila 1566.¹⁸

Znan je dalje ljubljanski škof *Ivan Tavčar* (*Johann Tautscher*) s Krasa. Škof je bil od 1580 do smrti leta 1597, nekaj časa tudi namestnik za notranje-avstrijske province.¹⁹ Po P. Blazniku²⁰ je bil rodом iz Krepelj, a rojstnega datuma mu nisem mogel zaslediti, čeprav sem pregledal več opisov njegovega življenja in delovanja. Le V. Steska²¹ pravi, da je bil rojen okrog 1536 v Štanjelu na Krasu in bi bil torej postal škof z okoli 44 leti, kar lahko ustreza. Prav nič pa ni verjetno, da bi bil njegov rod v kakršni koli zvezi z rovtarsko Davčo. In sam P. Blaznik svetuje ob tem primeru spričo velikega števila teh imen na Krasu (v maticah) previdnost.

Končno navajam še primer iz konca 15. stoletja: *Tautscher*, kmet v Št. Danijelu blizu Zaloga pri Postojni (urbar za Postojno 1498).²² O tem pač nihče ne bo dvomil, da je iz časa pred naselitvijo Davče.

Iz navedenega že dovolj jasno sledi, da ime Tavčar nima svojih korenin v hriboviti Davči, ampak nekje drugje, saj se pojavlja že precej pred naselitvijo tega ozemlja in tudi v krajih, ki so dokaj oddaljeni od njega.

Ostala bi še možnost, da pomeni to ime prvotno prebivalca planin sploh (*Albs* — *Alpe*). A ne glede na različna mnenja o etimologiji²³ Davče nam s tako podmeno ni pomagano, ker za sedaj ni z ničemer podprta: isto velja za mnenje, da je izšlo mogoče iz kakega ledinskega imena.

Potemtakem tudi ni treba več podrobneje razpravljati o neskladju v vzglasju pri besedah Davča in Tavčar, ki se iz slovenščine ne da pojasniti. Trdi se, da je prišlo iz »nemško-selškega« govora, v katerem se je *d* izgovarjal kot nezveneči ali polzveneči *t*.²⁴ V tako posredništvo je težko verjeti, pač pa je res, da v nemščini sami to ni noben problem (v splošnem vzeto v južnem

delu nemškega ozemlja *t*, v srednjem in severnem pa *d*.²⁵ Tako je npr. pri *deutsch* pisava dolgo kolebala med *t* in *d* ob prevladovanju prvega. Luther je pisal že *deutsch*, a šele J. Grimm je prodrl z utemeljitvijo upravičenosti pisave z *d*.²⁶

Preizkusimo zdaj še drugo razlago, ono iz »Deutscher«. Kot je znano, je dal stvn. *-iu-* v knjižnem jeziku v glavnem *-eu-*, tj. *oe/oi* ali na jugu *ae/ai*. Toda če se ozremo po razvoju v dialektih, najdemo še vrsto drugih refleksov (pri *deutsch* npr. *duüts*, *dütsch*, *ditsch*, *dütsk*),²⁷ med njimi tudi *-au-*, ki nas tu edini zanima in se zato ne bomo spuščali v mnoge druge podrobnosti.

V Srednji Nemčiji opazamo še danes v narečjih počez od vzhoda proti zahodu pas ali progo, kjer nastopa kot rezultat stvn. *-iu-* še vedno *-au-*: ta se najbolje drži v krajevnih in osebnih imenih, sestavljenih z *neu-* (stvn. *niuni*), npr. *Naumburg*, *Naundorf*, *Nauheim* pa *Naumann*, *Naubaur* itd., ker se je v zavesti izgubila zveza z *neu* »nov«; drugače pa se te oblike na *-au-* čedalje bolj umikajo pod pritiskom knjižnega *-eu-*.²⁸

Ali imamo kaj podobnega tudi v alpskih deželah na jugu?

Tu pritegne naše zanimanje predvsem beseda *Reut* (stvn. *riuti*, srvn. *riute*) in *Gereut* (srvn. *geriute*);²⁹ zraven teh stoji namreč vzporedno oblika *Raut*, ki je še zdaj ohranjena v mnogih krajevnih in ledinskih imenih v teh deželah in tudi pri nas: kot *Root(e)* poleg *Rut(e)*; prim. še *Gorajte* idr. Naj navedem nekaj primerov: *Anraut* in *Raut* na Tirolskem (Rotlehtal);³⁰ *Rauth*³¹ (večkrat) in *Geräuth* kot skupno ime za rovte na Koroškem;³² *Neurat* svzh. od Wildona (1265 *Neureit*, 1349 *Neurat*)³³ ali 1350 *Ra^eut*, 1430 *Rawt* in več drugih na Štajerskem;³⁴ c. 1310 *Ra^eut*, *Raeut* pri Waidhofenu,³⁵ 1305 *O^edge-raut*, *Rysenraut*, *Pischofsraut* v D. Avstriji.³⁶ Podobno je bilo na Kočevskem: *Merleinsrauth*, *Kleraut*, *Oberrauth* idr.³⁷ — Na Bavarskem imamo pretežno oblike z *-eu-*, vendar pa tudi pisave kot 1300 *Haselraeut*, 1351 *Graeuthof*, 1330 *Geröut* idr., največ je ondi teh imen iz 13. in 14. stoletja.³⁸

Ker se oblika *Raut* (poleg *Reut* iz stvn. *riuti*) ne sklada s pravilom o preglasu, so jo razlagali na različne načine, ne da bi pomislili na možnost kake izjeme v oddaljenih narečjih. Schmeller³⁹ misli, da je *Raut* (tudi v Sette Comuni) nastal iz starejšega preterita *rût* od *riuten*, kar bi bilo pa zelo ne-navadno. J. Kelemina⁴⁰ postavlja kot izhodišče južnonem. **rût*. Pr. Lessiak⁴¹ izvaja besedo iz srvn. **rût*, Jos. Schatz⁴² pa iz stvn. *rût* poleg *riuti*, čeprav ima Schade⁴³ za stvn. le *riuti*; pač pa navaja A. Graff⁴⁴ *rut*, a le z vprašajem (*RUT?*) in samo s citati iz *riuti*... To pa ne izpremeni bistva stvari (kvečjemu čas prehoda *-iu-* oziroma izpada *-i-*), ker je tudi ta oblika morala iziti iz glagola stvn. *riuten* (iz **riutjan*).⁴⁵ Takih primerov z negotovo etimologijo (*-iu-* ali *-û-*) je še več, npr. *Knäuel*, *Bleuel*, *Scheuer* idr.;⁴⁶ tudi glede posameznih stopenj v razvoju so bila izražena kaj različna mnenja.

Pri *Leute* »ljudje« (stvn. *liuti*, srvn. *liute*) nahajamo v srednjeveških listinah tiste dobe povečini pričakovane oblike v raznih inačicah, vendar tudi nekaj takih, ki bi kazale na nekdanji izgovor z *-au-* ali vsaj njega elemente, tako npr. 1305 *praeyleut* in *praulaeyt*, 1316 *preilaeyt*,⁴⁷ 1301 *ander biderb lau^et*,⁴⁸ 1306 *la^eut vnd gû^t*,⁴⁹ 1298 *laeut vnd gû^t*, ca. 1360 *wir armen lar^et aus der Karnner ampt* in *wir arm lar^et in dem Gadmerampt*,⁵¹ oboje iz freisinškega loškega gospostva (poslednje je sicer lahko iz stvn. sg. *liut* »ljud«). Prim. še *laute* v Tredici Comuni in Lavarone.⁵²

Po P. Blazniku⁵³ citiram primer z Dolenjskega: *Eulbach* — 1392 Ozzominek *Awelpach*, po 1392 *Aulpach*..., zdaj Zavinek pri Škocjanu; osnova je *Eule* »sova«, stvn. *ūvila*, srvn. *iuvēl*, *iule*.⁵⁴ — In Schröer⁵⁵ navaja pod *tiōwel* m. der Teufel: Kärnt. *toifl*, cimbr. *teuwel*, *tauwel*, kar omenja za cimbr. Tredici Comuni tudi E. Kranzmayer.⁵⁶ Beseda je iz *Διῑβολος* oziroma *diabolus*, stvn. *tiufal* in *tiuvil*, srvn. *tiuvēl*.⁵⁷

Tudi za stsl. -y-, ki so ga Nemci navadno substituirali s svojim -iu-, dobimo poleg c. 1075 *Fiustriza*, c. 1120 *Vustrice*..., 1147 *Feustrice*⁵⁸ še pisave 1305 *Vaeostritz* in 1316 *Faustritz*⁵⁹ pa 1174 *Vaeustritz*, 1430 *Fam^estritz* ter 1434 *Famstritz*.⁶⁰ Prim. še 1446: *P. Heyne burger zu Laubach*.⁶¹

Tako smo videli, da imamo v srednjeveških listinah oziroma dialektih tudi na jugu več sledov za -au- namesto -eu-. Tudi če upoštevamo ovire za preglas pred *w* idr., je nekaj nedvomnih, nekaj pa manj gotovih, kar bi kazalo na kolebanje ali neizrazitost v izgovorjavi v prehodni dobi in v raznih krajih. Da bi šlo povsod le za netočnost v grafiji, si je težko misliti, saj so vzeti primeri iz kaj različnih virov.

Posebej moramo obravnavati še »deutsch«: stvn. *diutisc* (k stvn. *diot*, got. *thiuda* »ljudstvo«), srvn. *diutisch*, *diutsch*, tudi *tiutsch*, *tiusch*, po Schmellerju še *diusch*, *tiutsch* in *diutisch* (»mit diutischer Zungen« I, 556), srn. *dudesch*, *dütsch*, *düsch*.⁶² — Najprej nekaj citatov iz srednjega veka:

»Der Deutschenspiegel, oder, wie er sich selbst nennt, Spiegel allr tæutzher læute (nastal med 1235 in 1275, pač okoli 1260, verjetno v Augsburgu).⁶³

1281 »er hab den fridbrief bi im däutsch geschriben«;⁶⁴

1293 »daz si (dise schrift) von der Latein an di Taeuch(!) vercheret ist«;⁶⁵

1350 »in meiner müeterleichen däutsch — iz Konr. v. Megenberg, Buch der Natur.⁶⁶ — Tudi Lexer navaja še en citat z *däutsch*: »in ander, etleicher, meiner däutsch«.⁶⁷

Od navedenih oblik bi lahko oblika *däutsch* kazala na prejšnjo *deutsch* (prim. *Haus* — *Häuser* ali soriško »Mei Zigare daucht mi guet«⁶⁸ — k *däuchten* za *dünken*), kar se da tolmačiti kot prodiranje preglasnih oblik,⁶⁹ kolikor ni to le prenesena pisava za -eu-, kot je sploh pri srednjeveški pisavi dostikrat vprašanje, katero glasovno vrednost to ali ono v zapisu predstavlja, tj. ali je zapis bolj ali manj fonetično točen.⁷⁰ Za *æ* se da primerjati komponenta *ö* s posebno barvo vokala v Sp. Elsaßu (*öi*, *öj*, *öu*, *öö*), ki jo šteje E. Mertes k brezpreglasnim oblikam.⁷¹ Dodajmo še, da ima Schmeller med modernimi oblikami tudi *duidsch*,⁷² -ui- pa ustreza v švabskem dialektu srn. -au-.⁷³

V splošnem torej lahko rečemo, da je treba tudi pri *deutsch* zlasti v starejših periodah računati z lokalnimi razlikami vštevši *däutsch* idr. ki pa se umikajo i na jugu pred čedalje bolj izrazitim knjižnim vplivom.

A ozreti se je treba še po osebnih imenih, ki so manj utesnjena po pravilih knjižnega jezika in so v marsičem bolj samosvoja.

Najprej povejmo, da uporabljajo Nemci kar več priimkov, izpeljanih od *deutsch*. M. Gottschald navaja v svoji knjigi o nemškem imenoslovju:⁷⁴ *Deutscher*, *Deutschle*, *Teutsch(er)*, *Tütscher* (schweiz.); *Deutsch/land*, *länder*, *mann*, (en)bauer, *Gutdeutsch*. C. v. Wurzbach obravnava v svojem leksikonu poleg 1 *Deutsch* in številnih *Teusch* po enkrat tudi *Teutscher*, *Teuschländer* in *Teutschman*.⁷⁵ Dodam naj še nekaj zgodnjih zapisov za *Deutsch* iz Gorenjskega: 1350 priča *Mychel der Tewczs* v Kranju, 1503 *Tewtsch Jerney* v Kamniku, 1545 *Jakob* in *Martin Teutsch* prav tako v Kamniku.⁷⁶

Z navedenimi imeni pa se včasih prepletajo imena, ki so izpeljana iz DIET (srvn. *diet*, stvn. *diot*, *deot*, got. *thiuda* »ljudstvo«), torej iz iste osnove kot *deutsch*. Pri teh se večkrat, zlasti v krajših oblikah, pojavlja *-au-*, kot je razvidno pri istem Gottschaldu.⁷⁷ Tako npr. pod Theodulf oziroma Theuda idr.: *Dauf*, /e(l), *Daudl*, *Taut*... in pod Teuzo: *Dötze(l)*..., *Dötsch(mann)*, *Dutz(mann)*..., *Tautz*, *Dautz*, /e(r), *Deusk(en)*, *Deuß(en)*, *Deutsch* (s. d.), *el*, /le, *mann*, *inger*, *berger*, *Deuschle*. — Oba izvora je sedaj težko ločiti — razen če imamo stare zapise. Tako omenja H. Fischer gozdni predel *Teutschbuch* (iz. *Dautsbuæ^{ch}*), ki spada po starih zapisih dejansko k osebnemu imenu *Taut*.⁷⁸

In zanimivo je, da najdemo poleg imena Tavčar pri nas tudi ime *Tavčman*. Tu lahko potrdim navedbo dr. A. Piskernikove glede kmeta v Lobniku pri Železni Kapli, ki ga nazivljejo Nemci *Deutschmann*, Slovenci pa *Tavčman*.⁷⁹ Znan je namreč koroški partizan *Tavčmanov France-Lenart*⁸⁰ ali *Franc Pasterk-Lenart*, *Tavčmanov* iz Lobnika nad Železno Kaplo.⁸¹ Dalje piše Jos. Mravljak, da je župnikoval v Vuzenici 1634—1644 Gregor *Tavčman* (podpis *Tautschmann*).⁸² in pri Fr. Bašu je za Dravsko dolino izkazan (okoli 1855) *Taučman* od Sv. Primoža.⁸³ — Ime tudi v drugih oblikah pri nas ni redko, tako v kočevskem urbarju 1574 *Andre* in *Paul Teitschman*, 1750 v 3 krajih na Kočevskem *Teutschmann*, 1781 pasar *Deutschmann Franz Anton* v Ljubljani,⁸⁵ 1892 mejni stražnik *Taitschmann* v Gorenjem Vrhpolju pri Šentjerneju.⁸⁶ Dalje navaja za Celje J. Orožen⁸⁷ kot lastnike hiš: 1783 *Jakob Deutschmann* (*Dečman*), 1827 *Franz Deutschmann*, 1837 *Franc* in *Jožefa Teutschmann*. — Izraz je že star: srvn. *diutsch-mann*.⁸⁸ Prim. ameriško *Dutchman* (zaničljivo za Nemca).

Kako naj si razložimo to ime *Tavčman*, čigar prvi del je enak kakor oni v Tavčar in nova priča za izgovor *-av-* pri nas? Po tem, kar smo zgoraj navedli glede *-au-*, lahko sklepamo, da je *Tavč-* posnet po svoječasnem nemškem izgovoru v sosesčini.⁸⁹ Pomislimo le, da naši predniki v prejšnjih stoletjih niso prevzemali tujih besed iz knjig, temveč iz ust svojih sosedov. Če se nam zdi, da so neke naše tujke ali izposojenke skvarjene, ker jih v današnji knjižni nemščini ni, ali jih najdemo le v drugačni obliki, moramo pogledati v jezik prejšnjih dob ali v narčja — pa bomo našli ondi čisto ustrezne izraze, kar je znak, da so jih Slovenci v splošnem dokaj verno prevzeli. Celo tista š in ž — kot npr. v *šent*, *glaž*, *Matevž* itd. — sta odraz nekdanje nemške izreke v srednjem veku do v 13. stoletje (š in ž: prim. govor Nemškorutarjev idr.).⁹⁰ — Nekaj primerov bo to bolj pojasnilo: srvn. *rihte*, *riht*, *rinke* in *ringge*;⁹¹ *Moister vnd jager zerung*;⁹² *tállar*, *trächtar*, *fürtach*, *schinken* in *schunke*, *strüdl* in *strüggel*;⁹³ *Lenier*, *Linier*, *linieren*, *Schrauf(e)*, *wachten*, *Zweschpe*;⁹⁴ *ploch*, *loiter*, *Spech*, *struckhel*;⁹⁵ bavarsko *Kamp · l*, *kámp · ln*;⁹⁶ *Stumpf*⁹⁷ in toliko drugih. Kakor vidimo, se naše znane izposojenke iz navedenih besed razen v končnicah skoraj nič ne ločijo od njih, medtem ko zvenijo ustrezne knjižne besede precej drugače.

Če tedaj nemški sosedi v Lobniku v našem imenu nimajo več izreke *-au-*, ampak *-eu-*, potem lahko na osnovi prej razloženega s precejšno verjetnostjo domnevamo, da se je sprememba pri njih izvršila pod stalno naraščajočim vplivom knjižnega jezika. Saj je *deutsch* ena izmed prometnih besed par excellence (E. Kranzmayer⁹⁸ imenuje take splošno razširjene in mnogo poudarjane besede »Verkehrswörter« — v nasprotju z drugimi, malo uporabljanimi, na ožji krog ljudi omejenimi v predelih, ki so oddaljeni od prometa kot npr.

roote in ki se med bolj konservativnim kmečkim prebivalstvom lahko dolgo obdržijo nespremenjene).

Nadalje moramo omeniti v tej zvezi jama »Tavčarico« na Jelovici.⁹⁹ Navaja jo že A. Müllner (*Taučerca*) ob omembi podelitve iskalne pravice v 17. stoletju;¹⁰⁰ verjetno je tako imenovana po nemških fužinarjih v Kropi. Iz podobnih razlogov je dobila ime jama »Nemka« na Jelovici (na Pečeh) in še ena pri Kamni gorici, le da je to domače, ker so po izročilu delali tam nemški rudarji iz Saške.¹⁰¹ Tudi to govori za nemški izvor imena Tavčar.

In kaj naj rečemo o *Stavč(ji) vasi* pri Žužemberku (nem. *Deutschdorf*)? Omenja se že 1324: *ze Stausdorf (in dem Gericht Seisenberg)*.¹⁰² L. Pintar¹⁰³ razlaga ime tako, da so v mnenju, da je *Stautschdorf* sinkretistična oblika = »Z *Tautschdorf*«, izpustili domnevni *z* (*zu*), kar je dalo *Tautschdorf* ali preglašeno *Täutschdorf* ali *Deutschdorf* — kot pri *Zásip*, nem. *Asp*. J. Kelemina pa pravi, ko razbira reflekse bav. *ü* v naših imenih, kratko: »2. *au*: stvn. *riuti*: *am Grai*, slov. *Rovte*; *Deutschdorf* *Stavčja vas*; *Tavčar*«. ¹⁰⁴ Naj bo že razlaga taka ali drugačna, vsekakor sledi iz enačenja obeh imen, da je bil takrat izgovor *-au-* na obeh straneh, ker bi sicer do njega ne bilo prišlo.

Za razne načine izgovora je značilen še priimek *Dovečar*, ki ga navaja Fr. Kovačič: »Iz Salovec pri Središču je znana coprnica Tajčarica, ki so jo sežgali v Koračici ... in se je njeno ime še ohranilo v imenu *Dovečar*«. ¹⁰⁵ Pripomnim naj, da kaže pisava *-ov-* na prvotni *-au-*.¹⁰⁶

Iz gornjih izvajanj sledi, da *-av-* v Tavčar ni nepremostljiva zapreka za razlago imena iz »*Deutscher*«, zlasti še, če upoštevamo križanje z oblikami z *-au-*, izpeljanimi iz DIET, pri katerih ni bilo treba preglasa. Dejstvo je vsekakor, da je izgovor *-av-* pri nas z več primeri izpričan. — Kdor ne bi maral priznati, da so ga naši ljudje povzeli po svoječasni nemški izreki, bi se moral zateči k razlagi s sporadičnimi zamenjavami tipa *šravf* — *šrajf*,¹⁰⁷ *kauša* (*kaušlar*) — *kajša*¹⁰⁸ (na Koroškem) ali pa *zajec* — *zavec*¹⁰⁹ (na vzh. Štajerskem). Meni se zdi to manj verjetno; prva zamenjava gre v nasprotni smeri, druga pa je omejena na bolj oddaljeno narečje.¹¹⁰

Tako smo v glavnem pretresli momente, ki govore za razlago našega imena iz nemščine ali vsaj dopuščajo to možnost. Ostane nam še nekaj nasprotnih vprašanj ali pomislekov.

Navajali so v tej zvezi ime *Windischer*. O tem imenu bi lahko marsikaj dodali, a za rešitev našega problema ni bistvene važnosti, ker — kakor smo videli — ni nujno, da je nastalo ime Tavčar šele na naših tleh, ampak so ga lahko prinesli nemški doseljenci s seboj in torej ni potrebno vzporejati obe imeni pri nas.

Po P. Blazniku¹¹¹ najdemo v seznamu novih rovtarjev napisano v isti sapi imena *Tautsch* kot oznako za Davčo, obliko »*tautsche Neubruch*« v pomenu davčarski rovti in osebno ime *Tautscher* kot priimek enega ondotnih podložnikov (Kreisarchiv München III, 4, fac. 46, št. 287). — Nimam možnosti, da bi brez vpogleda v original presodil, ali je pri tem seznamu — verjetno gre za tak seznam, kot ga omenja v KSD, 90, v zvezi z urbarjem iz leta 1630 — mogoče tolmačenje le z davčarski in Davčo in ne tudi kako drugače. A. Koblar¹¹² je menil: »Teško če niso sovriški Nemci (*Deutsche*) dali ime Davči (prim. *Deutschau*)«. Podobno je trdil že prej npr. C. v. Czoernig, češ, *Dauča* (z. d. *Deutsch*).¹¹³ Morda je pa kaj takega lebdelo pred očmi tudi piscu ome-

njega seznama? Sicer pa pri Nemcu tudi zamenjava *d-* s *t-* ne bi bila nič nenavadnega.

J. Dolenc¹¹⁴ piše, da je v posestnem listu iz 18. stoletja posestnika Štefana Tavčarja v Četeni ravni zapisano ledinsko ime *Tavč* (*Tavzh*),¹¹⁴ ki ga ni več. Morebiti je bila to (bivša) parcela kakega nemškega naseljenca in ji je ostalo po njem ime. I. Koštiál navaja v svojem spisu »Deutschruth« poleg hišnega imena *Tejtscher* tudi ime neke pečine *Tejtsch*.¹¹⁵ J. Gašperšič¹¹⁶ pa prinaša ledinsko ime *Stavč* iz Jamniške gore nad Kropo. Ali je vse to v kaki medsebojni zvezi, tudi o tem bi se dale izražati le domneve.

Slednjič omenja R. Andrejka¹¹⁷ pisavo v maticah *Tauzar*, *Tauzher*, a tudi *Dauzher*, tako 1755: Luša in 1768: Smoleva. Morda zapisovalec ni točno ločil glasov; a proti daleč pretežni pisavi imena s *T-* to ne pomeni dosti. Drugače pa pri razlagi iz *Deutscher* tudi pisava z *D-* nič ne moti. Če pa gre res za primera priseljencev iz Davče, to v 2. polovici 18. stoletja pri razlaganju imena pač ne pride več v poštev. Selški Tavčarji so bili — kot znano — sprva rudarji in železarji, ne kmetje.

V celoti vzeto te navedbe nimajo tolikega pomena, da bi mogle bistveno vplivati na rešitev problema.

Vprašajmo se naposled še, ali je mogoča morda kaka tretja razlaga. — Pomislili bi lahko na imeni *Tausch* in *Tauscher* s spremembo š v č. Tavš se navaja leta 1560 v loškem urbarju trikrat (npr. Vid *Tausch v Dobroslapici*).¹¹⁸ Leta 1582 pa je omenjen v Jasterbrdu *Galle Tausch*.¹¹⁹ Tudi *Tauscher* (menjalec) je lahko priimek, npr. *Rudolf Tauscher*¹²⁰ ali dva rudarja *Tauscherja* v Zg. Savski dolini.¹²¹

Res nastopa v nemščini tu pa tam č za š, postavim *mentsch* za *Mensch*, *wuntsch* za *Wunsch* ali južnobav. variante *Tschopf* poleg *Schopf*, *Wätsche* oziroma *wādsn* (zaušnica) zraven *Wäsche*, *Taitsch(e)* poleg *Taisch* (gnoj, kravjek; prazno govoričenje) iz stvn. *deisk* idr.¹²² Toda to so razen *Mensch* in *Wunsch*, kjer se *t* vriva v izgovoru zaradi prehoda med *n* in *š*, čisto redki, osamljeni primeri in ni prav nič verjetno, da bi bila taka zamenjava nastopila tudi pri našem Tavčarju. Še manj bi mogel priti v poštev nomen actoris na *-er* od narečnega *tautschen* za »naschen« (sladkatj se).¹²³

Tako smo podrobno razmotrili glayne sporne točke našega problema z obeh strani. S tem pretresom celotnega vprašanja smo, mislim, prišli precej blizu njega rešitvi.

Kakšen bi bil tedaj kratki zaključek iz dolge, a potrebne analize? — Ne bom postavljaval kakih apodiktčnih trditev, ker vem, kako težko je ob mnogih vrzelih v danem gradivu priti do pravilnega končnega rezultata, menim pa — če in dokler se ne pojavijo še kaki drugi podatki, ki se ne bi s tem strinjali — da lahko rečem naslednje:

Sicer na prvi pogled prikupna razlaga imena Tavčar iz Davče se po vsej priliki ne bo dala vzdržati, ker imamo zapise imena iz časa pred začetkom kolonizacije Davče, enega celo iz konca 15. stoletja; tudi drugi navedki, ki naj bi govorili zanjo, so zelo problematični.

Razlaga iz nemščine, tj. iz *Deutscher* ali pa iz hipokorističnega osebnega imena *Dautzer* ipd. (kar torej ni isto kot »Nemec«), je po tem, kar smo povedali glede *-au-* in zlasti o vzporednem Tavčman, mogoča in tudi dokaj verjetna, tem prej, ker kake dobre nadaljnje možnosti ni videti.

Če to drži, potem bi morda smeli še sklepati, da se je to ime razširilo s primorske strani (lahko je bilo pa tudi več izhodišč): saj je bil npr. v Gorici

pod nemškimi goriškimi grofi velik dotok nemških naseljencev iz raznih dežel, ki so bili v prvih stoletjih omenjanja Gorice poleg Slovencev močnejši od Romanov.¹²⁴ S tem je v skladu tudi veliko število tega imena na Krasu in zgodnji pojav na Poljanskem (tu morda s tolminske strani, kot je mislil že B. Berčič) kakor tudi med rudarji v Železnikih.¹²⁵

Opombe

1. Gl. P. Blaznik, KSD (= Kolonizacija Selške doline, Ljubljana 1928, 95. — 2. Gl. JiS VII, 1961/62, 58. — 3. Gl. P. Blaznik, KSD, 84 ssl. — 4. P. Blaznik, KPD (= Kolonizacija Poljanske doline), 41 ssl; v GMS XIX, 1958, 1–62. — 5. Gl. P. Blaznik, KSD, 89. — 6. P. Blaznik, KSD, 89 sl. in GV XXXII, 1960, 28. — 7. P. Blaznik, KSD, 92 ssl. — 8. Gl. Fr. Kos, Doneski (= Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja, Ljubljana 1894), 347. — 9. Gl. P. Blaznik, GV XXXII, 1960, 28. — 10. Prim. glede močne razširjenosti tega imena še P. Blaznik, KPD, 59 in KSD, 115. Za Železnike omenja A. Müllner, Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien, Wien und Leipzig, 231 ssl., po urbarjih zelo zgodaj kar 3 Tavčarje: 1560 in 1568 *Blas Tautscher*, 1573 *Primos Tautscher* in 1581 *Peter Tautscher*. Za čas od leta 1576–1644 sem si še zapisal 8 oseb s tem imenom (skoraj samih izobražencev) v krajih izven loškega ozemlja: 1. 1576 podložnik *Tautscher* v Krajni vasi (Craindorf — kromberški arhiv oziroma IMK V, 1895, 226); 2. 1597 *Andrej Tavčar*, posvečen v mašnika v Gornjem gradu, umrl leta 1638 kot župnik v Starem trgu (IMK IV, 1894, 149 z op. 6); 3. 1615 *Waltheas Tautscher*, župnik v Laškem (MHK XXII, 1867, 15); 4. 1620 *Andreas Tautscher*, član cesarske komisije v Ljubljani (Argo VIII, 1900, 48); tudi škof Hren omenja leta 1602 »*herrn Andree Tautscher*« (MHK 1862, 21); 5. 1632 Katarina Tavčar, prednica samostana v Velesovem (IMK IV, 1894, 19); 6. 1639 *Ivan Tavčar*, župnik v Velesovem (IMK I, 1891, 32); 7. 1642 *Viljem Tavčar*, Žužemberčan, stiški menih (IMK VIII, 1898, 173); 8. 1644 *Ana Regina Tavčar pl. Strausseneck*, prednica samostana v Velesovem (IMK IV, 1894, 19). — 11. Gl. Fr. Planina v PV 1961, 119. — 12. Isti, Poljanska in Selška dolina, Ljubljana 1962, 127. — 13. Gl. P. Blaznik, KSD, 85 in KPD, 47, 58. — 14. Gl. Mentor XVI, 1928/29, 44. — 15. Gl. JiS VII, 1961/62, 58 sl. — 16. Prim. A. Kaspret, Schloss und Herrschaft Ainödt v MMK I, 1893, 24. — 17. Gl. IMK V, 1895, 51 sl. — 18. Gl. MHK XX, 1865, 78. — 19. Prim. MHK VII, 1852, 35. — 20. Gl. GV XXII, 1960, 50. — 21. Gl. V. Šteska, Galerija ljubljanskih škofov. Glasnik presv. srca Jezusovega, Mb. XXXVII, 1938, 89. (Po prijaznem opozorilu prof. dr. M. Miklavčiča.) — 22. Gl. M. Kos, Urbarji Slovenskega Primorja 2, Ljubljana 1954, 231 z op. 29. — 23. Gl. J. Šolar pri P. Blazniku, KSD, 92; D. Ludvik v SR IX, 1956, 190 in JiS V, 1959/60, 27; F. Bezlaž, Slovenska vodna imena I, Ljubljana 1956, 127 sl.; E. Kranzmayer, HLGD (= Historische Lautgeographie des gesamtbairischen Dialektraumes, Wien 1956), 72, ki izvaja ime iz stsl. *Dalča*, -tja. — 24. Npr. D. Ludvik v JiS V, 1959/60, 27. — 25. Gl. podrobneje O. Behaghel, Geschichte der Deutschen Sprache⁵, Berlin u. Leipzig 1928, 415 sl. — 26. Prim. W. Krogmann, Deutsch. Eine wortgeschichtliche Untersuchung, Berlin u. Leipzig 1936, 67; H. Paul-E. Gierach, Mittelhochdeutsche Grammatik,¹³ Halle/Saale 1939, 33; Friedr. Kluge, EWb¹⁸ (= Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, 18. Auflage bearbeitet von Walther Mitzka, Berlin 1960), 129. — 27. Gl. H. Reis, Die deutschen Mundarten, Berlin u. Leipzig 1912, 85, 94. — 28. Gl. H. Reis, l. c., 86. Tu piše: »In einigen mitteldeutschen Gegenden ist aber die Entwicklung jenes alten *iu* in besondere Bahnen gelenkt worden. Als es sich darum handelte, entweder die Zungenstellung des *i* oder die Lippenrundung des *u* zu beseitigen, wurde nicht der *u*-Laut, sondern der *i*-Laut verdrängt. Dadurch wurde jenes *iu* zu langem *u*, und dieses wandelte sich später zu *au*. Freilich ist dieses *au* in den Stadtmundarten, die sich der Schriftsprache angeschlossen haben, durch das schriftdeutsche *eu* vielfach verdrängt worden. Doch kommt es noch im Ostthüringischen, Oberheissischen und Westfränkischen vor: vgl. *Fauer* (Feuer), *nau*, *Strau*, *haut* (heute), *trau*, *Schauer*, *auch* (euch), *aurem* (eurem) und die Ortsnamen, deren erster Bestandteil *neu* bedeutet: *Naundorf* bei Dresden, *Naumburg* a. d. Saale, *Bad Nauheim*, *Naurod* bei Wiesbaden. Auch das Niederschlesische *o* in *hoote*, *Foor* (Feuer) usw. dürfte wohl nicht auf *eu*, sondern auf früheres *au* hinweisen. Wenn jedoch ein *i* oder *j* in der folgenden Silbe stand, so mußte auch statt *au* ein umgelauteter Vokal, also etwa *eu* erscheinen, so in

deuten (gotisch *thiudjan*), *deutsch* (*diutisk*), *Leute* (*liuti*), *treu* (*triui*). Wenn nun dieses *i* in manchen Formen früh ausgestoßen wurde, unterblieb der Umlaut, und so stehen Formen mit *au* und *eu* nebeneinander. Bei dem nun folgenden Ausgleich wurden die Formen mit *au* unter Einwirkung der Schriftsprache stark zurückgedrängt. Auch der gemeinsame Einfluß von Norden und Süden wirkte in derselben Weise. Besonders da, wo der nordsüdliche Verkehr sehr stark war, z. B. am Rhein, ist daher der schriftdeutsche Gebrauch schon früh durchgedrungen. Ähnlich ist es im Obersächsischen. In Niederschlesischen dagegen... umgekehrt eine Ausdehnung des Gebrauchs von *o*...: Prim. še Emmi Mertes Ahd. *iu* ohne Umlaut im Dialektgebiet des Deutschen Reiches. Zeitschrift für deutsche Mundarten. Berlin 1921. 34–42 in v. Teuthonista. Zeitschrift für deutsche Dialektforschung und Sprachgeschichte, hgg. v. Dr. Hermann Teuchert 6, 1929/30, 161–234; 7, 1930/31. 268–287, ki na osnovi kart jezikovnega atlasa obširno razpravlja o tem vprašanju, a le za ozemlje Nemčije in le malo za prejšnje dobe; poudarja pa, da so imele brezpreglasne oblike nekdanj širši krog; ali (krajše) A. Bach, Deutsche Mundartforschung², Heidelberg 1950, 143 sl., 251; B. Martin, Die deutschen Mundarten, Leipzig 1939, 34–37; E. Schwarz, Die deutschen Mundarten, Göttingen 1950, 39, 75; Isti, Die deutsche Namenforschung II, Göttingen 1950, 236; H. Paul, Deutsche Grammatik I⁴, Halle/Saale 1956, 226 sl.; H. Paul-E. Gierach, l. c.: 85 idr.; Jos. Schatz, Altbairische Grammatik, Göttingen 1907, 29 ssl., 44 sl.; E. Kranzmayer, HLGd, 47, 51–56 in karta 12. — 29. Gl. Kluge, EWb¹⁸, 597 sl.; Trübners DWb (= Trübners Deutsches Wörterbuch... hgg. v. Alfred Götze, Berlin) V, 1954, 588 sl. — 30. Jos. Schatz, Wörterbuch der Tiroler Mundarten, Innsbruck 1955 in 1956, II, 475. — 31. Gl. E. Kranzmayer, ONB von Kärnten (= Ortsnamenbuch von Kärnten, I–II, Klagenfurt 1956, 1958) II, 175. — 32. E. Kranzmayer, prav tam, 81 idr. — 33. Gl. Zahn, ONB (= Zahn, Joseph von, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, Wien 1893), 356. — 34. Zahn, prav tam, 382, 234 etc. — 35. Gl. Fra II (= J. Zahn, Codex diplomaticus austriaco-frisingensis I–III, Fontes rerum austriacarum, Zweite Abtheilung, XXX, XXXV in XXXVI, Wien 1870/71), 36, 420. — 36. Fra II, 36, 410. — 37. Gl. I. Simonič, GMS XVI, 1935, 74, 110, 118; Schröer, WbG (= Karl Julius Schröer, Wörterbuch der Mundart von Gottschee, Wien 1870), 192. — 38. Gl. Ed. Wallner, Altbairische Siedelungsgeschichte, München u. Berlin 1924, 101 sl., 118, 39. Schmeller, BWb² (= Bayerisches Wörterbuch von J. Andreas Schmeller, Zweite Ausgabe bearbeitet von G. Karl Fromann, 2 Bde, München 1872–1877) II, 175. — 40. J. Kelemina, GMS XIV, 1935, 81. — 41. Gl. Pr. Lessiak, Die Mundart von Pernegg in Kärnten, Halle a. S. 1905 (PBB 28, 1–227), 76. — 42. Jos. Schatz, Wb. der Tiroler Maa., 475, 485. — 43. Gl. Oskar Schade, Altdeutsches Wörterbuch, Zweite, umgearbeitete und vermehrte Auflage, Halle a. S. 1872–1882, 720. — 44. Gl. E. Graff, Althochdeutscher Sprachschatz oder Wörterbuch der althochdeutschen Sprache... Berlin 1834 do 1846, II, 1836, 489. — 45. Kluge, EWb¹⁸, 597 sl. — 46. Gl. Teuthonista 7, 55, 61. — 47. Fra II, 36, 523 sl. — 48. Fra II, 35, 16. — 49. Fra II, 35, 25. — 50. Fra II, 31, 465. — 51. Fra II, 36, 607 idr. — 52. Gl. E. Kranzmayer, HLGd, 51. — 53. Gl. P. Blaznik, Zemljiška gospostva v območju freisinške dolenske posesti, Razprave SAZU IV/6 (Razred za zgodovinske in družbene vede I), Ljubljana 1958, 20. — 54. Kluge, EWb¹⁸, 177. — 55. Gl. Schröer, WbG, 70. — 56. Gl. E. Kranzmayer, HLGd, 53. — 57. Prim. Kluge, EWb¹⁸, 778; Teuthonista 7, 97 sl. — 58. Gl. S. Pirchegger, Die slavischen Ortsnamen im Mürzgebiet, Leipzig 1927, 196. — 59. Gl. Fra II, 36, 279, 294. — 60. Gl. Fr. Ramovš, Slavia I, 1922/23, 31 sl. — 61. Gl. MMK XX, 1907, 239. J. Kelemina navaja Laubach že iz leta 1257, gl. SR V–VIII, 1954, 375. — 62. Prim. Grimm, DWb (= Grimm, Deutsches Wörterbuch... Leipzig 1854–1961) II, 1860, 1043–1051; Kluge, EWb¹⁸, 129; Lexer, Mhd. HWb (= Dr. Matthias Lexer, Mittelhochdeutsches Handwörterbuch, Leipzig 1872–1878, 3 zv.) I, 443; Schmeller, BWb² I, 555–557. — 63. Gl. Dr. Richard Schröder, Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte³, Leipzig 1898, 653 sl. — 64. Gl. Lexer, Mhd. HWb I, 444. — 65. Gl. Fra II, 35, 442. — 66. Prim. Trübners DWb II, 1940, 50. — 67. Gl. Lexer, Mhd. HWb I, 444. — 68. Gl. ZDÖAV (= Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines) VII, München 1876, 172. — 69. Gl. Teuthonista 6, 187. — 70. Prim. še, kar pravi o tej negotovosti ob sekundarnem preglasu svn. (zgornjenem.) *ä* in *œ* > *ä*, Prim. Lessiak, l. c., 65. — 71. Gl. Teuthonista 6, 196. — 72. Gl. Schmeller, BWb² I, 555. — 73. Gl. Teuthonista 6, 175. — 74. Prim. Gottschald Max, Deutsche Namenkunde, Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung, Dritte, vermehrte Auflage, besorgt von Eduard Brodführer, Berlin 1954, 229. — 75. Gl. Dr. Constant v. Wurzbach, Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, 3. Theil, Wien 1858, 266 sl. in 44. Th., 1882, 85–98. — 76. Prim. Fr. Ko-

matar v Jahresbericht des... Gymnasiums in Krainburg 1912/13. 7; MMK XVIII, 1905, 68; MMK XIX, 1906, 84 sl. — 77. Gl. M. Gottschald, l. c., 230 ssl. — 78. Gl. Hermann Fischer, Schwäbisches Wörterbuch I—VI, Tübingen 1904—1936, v II. zv. (1908), 184. — 79. Gl. Cas XXIV, 1929/30, 423. — 80. Gl. SPor 8. IV, 1949, 1. — 81. Gl. Invalidski vestnik 1949, št. 8, s. 3. — 82. Gl. ČZN XXIII, 1928, 66. — 83. Gl. SE III-IV, 1951, 171. — 84. Prim. MMK III, 1890, 171; Schröer, WbG, 67. — 85. Gl. MMK XVI, 1903, 88. — 86. Gl. Argo VII, 1899, 149. — 87. Gl. Janko Orožen, Posestna in gradbena zgodovina Celja, Celje 1957, 33, 39, 50. — 88. Prim. Lexer, Mhd. HWb I, 444; Grimm DWb II, 1860, 1053. — 89. Se Lexer, KWb (= Dr. Matthias Lexer, Kärntisches Wörterbuch, Leipzig 1862), 60, navaja pod deutsch: »der taitische, der Deutsche, dann auch ein Tauze«. — 90. Prim. Pr. Lessiak, Die Mundart von Pernegg in Kärnten, l. c., 136 ssl.; Isti, Die kärntnischen Stationsnamen, Carinthia I, 1922, 41 sl.; Pr. Lessiak-E. Kranzmayer, Die d. Ma. von Zarz (= Dr. Primus Lessiak, Die deutsche Mundart von Zarz in Oberkrain. A. Grammatik. Mit Ergänzungen von... Dr. Eberhard Kranzmayer und dr. Annemarie Richter, Weimar 1944 — Kärntner Forschungen I, Band III), 64 sl.; E. Kranzmayer, ONB von Kärnten I, 151 ssl. — 91. Gl. Lexer, Mhd. HWb II, 433, 451. — 92. Gl. P. Blaznik, KSD, 96, op. 283. — 93. Gl. Lexer, KWb, 56, 70, 74, 218, 244. — 94. Gl. Unger-Khull, StW (= Steirischer Wortschatz als Ergänzung zu Schmellers Bayerischem Wörterbuch gesammelt von Theodor Unger, für den Druck bearbeitet und herausgegeben von Dr. Ferdinand Khull, Graz 1903), 437 in 440, 555, 612, 659. — 95. Gl. Schröer, WbG, 56, 162, 213, 219. — 96. Gl. K. Strekelj, Zur slavischen Lehnwörterkunde, Denkschriften AK, Wien. Phil.-hist. Cl., L. Band, Wien 1904, 25. — 97. Gl. Ed. Wallner, l. c., 45. — 98. Gl. E. Kranzmayer, HLGd, 3, 15. — 99. Gl. J. Gašperšič v LR VII, 1960, 64, 71. — 100. Prim. A. Müllner v Argo VI, 1898, 150. — 101. Gl. LR VII, 1960, 73; A. Müllner, prav tam, 152, in Geschichte des Eisens... l. c., 259 sl., kjer omenja tudi podobno ime za laške rudarje: *Valavka* na Jelovici. — 102. Gl. MMK XVIII, 1905, 139. — 103. Gl. Carniola II, 1909, 141. — 104. Gl. J. Kelemina, Razprave SAZU, Razr. za filološke in literarne vede I, Ljubljana 1950, 106. — 105. Gl. Fr. Kovačič, Trg Središče, Mb. 1910, 406, 577. — 106. Prim. Teuthonista 6, 187, 191, 195, 204. — 107. Gl. I. K. (oštial), DS XVIII, 1905, 45. — 108. Gl. J. Kelemina, SR IV, 1951, 193 in Fr. Ramovš, Kratka zgodovina slovenskega jezika I, Ljubljana 1936, 37. — 109. Gl. Kres V, 1885, 218. — 110. Posebnosti nekdanjih nemških govorov v večjih mestih pri nas še niso raziskane in tudi glavne izdaje listin (Kos, Jaksch, Zahn) segajo komaj do srede oziroma do konca 13. stoletja. To otežkoča reševanje mnogih vprašanj. — 111. Gl. GV XXXII, 1960, 30. — 112. Gl. IMK I, 1891, 86. — 113. Gl. C. v. Czoernig, Die vergessene deutsche Sprachinsel *Deutschruth*, ZDÖAV VI, München 1875, 250; v naslednjem letniku VII, 1876, 166, 175, je to nekako popravil (»das stets slovenisch gewesene Dauč«). — 114. Gl. JiS VI, 1960/61, 32. — 115. Gl. Deutsche Erde 12. Jg., 1913, 92. — 116. Gl. LR VII, 1960, 71. — 117. Gl. GMS XX, 1939, 326. — 118. Prim. Fr. Kos, Doneski, 347 in 35. — 119. Gl. P. Blaznik, KSD, 96. — 120. Gl. SE XII, 1959, 271. — 121. Gl. Argo IV, 1893, 36. — 122. Prim. E. Kranzmayer, HLGd, 99, 111. — 123. Gl. Lexer, KWb, 55. — 124. Prim. M. Kos, Zgodovinski časopis I, 1947, 190. — 125. Gl. LR I, 1954, 79. — K opombi 36 in pozneje dostavljam, da tiskarna, ki je stavila to študijo, nima črk za *e* nad *a*, *o*, *u*, *w* idr. V takšnih primerih je *e* postavljen nad črto za črko, nad katero bi sicer moral stati.

Zusammenfassung

»TAVČAR« UND »DAVČAR«

(Onomastische Studie)

Die Frage, ob der häufige Familien- und Hausname Tavčar von »Deutscher« oder von »Davčar« (nach der zerstreuten Ortschaft Davča südlich von Zarz in Oberkrain) abzuleiten sei, hat schon manche Autoren beschäftigt (vgl. die Übersicht in der Zeitschrift »Jezik in slovstvo« VII, 58). Der Verfasser unternimmt in seinem Beitrag den Versuch, sie genauer zu prüfen und womöglich zu klären.

Da der Beginn der Kolonisation des Davča-gebietes um einige Jahre vor 1560 angesetzt wird und vom Verfasser mehrere Personen mit dem FN *Tautscher* u. ä. aus der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts, eine sogar aus dem Jahre 1498, angeführt werden konnten, kommt die Erklärung des Namens aus Davčar kaum in Betracht.

Bei der zweiten These scheint -*av-* anstatt des zu erwartenden -*eu-* (aus ahd. -*iu-* in *diutisc*) Schwierigkeiten zu machen. Es ist jedoch bekannt, daß quer durch Mitteldeutschland ein Streifen sich hinzieht, wo noch jetzt -*au-* (namentlich in ON und FN) vorkommt. Der Verfasser führt nun einige Fälle von -*au-* auch im Süden an (aus Urkunden des 13.—15. Jhs), was auf ein Schwanken in der Aussprache während des Überganges des Diphthongs in dortigen Dialekten hinweisen würde, z. B.: *Raut* in vielen ON (die Entstehung dieser Form neben *Reut* ist übrigens nicht ganz klar), ca 1360 *lawet* (ahd. *liuti*), nach 1392 *Aulpach* (ahd. *ūwila*, mhd. *iuwel*, *iule*), cimbr. *laute* in *tauroel* (ahd. *tiufal* und *tiuvil*), 1316 *Faustritz*, 1434 *Fawstritz* (asl. -*y-*, ahd. -*iu-*) u. a. Bei dem Verkehrswort *deutsch* kommt das weniger zum Vorschein (*däutsch*, *tewutz* u. a.). Hier erscheinen in Namen mehrfach Verflechtungen mit aus *diet* (ahd. *diot*, *deot*, got. *thiuda*) abgeleiteten Formen mit -*au-*, z. B. zur Kurzform *Theuda*: *Daut*, *Daudl*, *Taut* oder zu *Teuzo*: neben *Dötsch(mann)*, *Deutsch* usw. auch *Tautz*, *Dautz/e(r)* u. a. Vgl. noch das kärntn. dial. *ein Tautz*. — Dabei ist es interessant, daß in Slowenien neben *Deutschmann*, *Teitschmann* u. a. auch *Tavčman* (3 Fälle an der Nordgrenze) als FN belegt ist, was deutlich auf die Aussprache -*au-* hinweist. Weitere ähnliche Beispiele sind: die Erzgrube *Tavčarica* neben *Nemka* (= die Deutsche), *Stavča vas* (Deutschdorf), der FN *Dovečar* (als Übergangsform). Somit kann man annehmen, daß die Slowenen seiner Zeit hie und da in *deutsch* ein -*au-* gehört und behalten haben, während es bei den Deutschen der jetzt üblichen Aussprache (*oe* bzw. *ai*) angeglichen wurde.

Da überdies ein ev. Wandel *Tauscher* > *Tautscher* wohl nicht in Frage kommt, bleibt einstweilen nichts anderes übrig als die Erklärung des Namens *Tavčar* aus *Deutscher*, wobei eine Kurzform des FN *Teuzo* mitbeteiligt sein kann.